

MONITORING MEDIJSKE SCENE U SRBIJI

ZA MESEC MAJ 2024. GODINE

UVOD

Monitoring medijske scene izrađuje se s ciljem kontinuiranog praćenja događaja i procesa koji utiču na stanje medijskih sloboda u Republici Srbiji. Autori monitoringa bave se: slobodom izražavanja; praćenjem implementacije postojećih propisa; usvajanjem novih propisa, ali i izmenama i dopunama aktuelnih, kako iz oblasti medija, tako i iz drugih oblasti koje na direktan ili indirektan način utiču na slobodu medija; kao i analizom SLAPP tužbi (strateških tužbi protiv učešća javnosti) usmerenih prema novinarima i medijima.

Za izradu monitoringa koriste se javno dostupni podaci, podaci dobijeni od novinara, urednika i drugih medijskih radnika, novinarskih udruženja i medijskih asocijacija, kao i od državnih i nedržavnih organa.

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

Početak maja [Reporteri bez granica](#) objavili su izveštaj „[Svetski indeks slobode štampe za 2024. godinu – novinarstvo pod političkim pritiskom](#)“. Sa 91. mesta na kom je bila prošle godine, [Srbija](#) je pala na na 98. mesto. U Izveštaju se konstatuje da u Srbiji postoji kvalitetno novinarstvo, nagrađeno zbog istraživanja o kriminalu i korupciji. Međutim, ono je zarobljeno neobuzdanim lažnim vestima i propagandom. Uprkos čvrstom zakonskom okviru, zaključuje se, novinari su izloženi političkim pritiscima, a zločini počinjeni nad njima ostaju nekažnjeni.

Na medijskom tržištu primećen je visok stepen fragmentacije (zabeleženo je da je u Srbiji registrovano više od 2.500 medija). Kao najuticajnije mediji, pored RTS-a i drugih kanala sa nacionalnom frekvencijom, izdvojili su se nezavisni kablovski kanal N1 i nekoliko tabloida.

Kada je reč o zakonodavnom okviru, primećeno je da novinari često rade u restriktivnom okruženju, i da pokazuju tendenciju ka autocenzuri. Istaknuto je da efekat regulative usvojene u 2023. godini tek treba da budu procenjen, kao i to da su propisi koji se odnose na policiju i tužilaštvo već dali pozitivne rezultate u pojedinim slučajevima napada na novinare. Međutim, pravosudni sistem koji se bavi procesuiranjem atentata i napada na novinare, i sudi u SLAPP postupcima usmerenim protiv novinara – tek treba da dokaže svoju nezavisnost i delotvornost u zaštiti slobode medija.

Na polju bezbednosti novinara, pored uočenih napora da se ona unapredi (formiranjem dve radne grupe za zaštitu bezbednosti novinara i uvođenjem SOS linije za medijske radnike) konstatovano je da se novinari u Srbiji ne osećaju zaštićeno. Oslobađajuća presuda u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije označena je kao simbol nekažnjivosti zločina koji se nad njima čine.

Krajem maja [SafeJournalists mreža](#), [Media Freedom Rapid Response](#) partneri i [Koalicija za slobodu medija](#) objavili su zajedničko saopštenje u kom su osudili napade na novinare u Srbiji. Ocenjeno je da su napadi i pritisci kulminaciju doživeli u fizičkom napadu na novinara Vuka Cvijića i zahtevu da se novinari KRIK-a i Pištaljke kazne zatvorskim kaznama. Vlasti u Srbiji pozvane su da prioritetno tretiraju porast napada na medije, i istinski se posvete poboljšanju bezbednosti novinara.¹

Tokom maja, na okruglom stolu u organizaciji Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), nastavljena je diskusija na temu da li bi izmene Krivičnog zakonika poboljšale bezbednost medijskih radnika u Srbiji. Javna debata na temu omogućavanja efikasnije i sveobuhvatnije zaštite novinara

¹ [SafeJournalists network, MFRR partners and Coalition for media freedom condemn pressures and attacks on journalists in Serbia](#), saopštenje objavljeno 30.05.2024. na portalu NUNS

putem izmena Krivičnog zakonika otvorena je krajem 2021. godine. Profesor Krivičnog prava Zoran Stojanović, na inicijativu i uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji i Stalne radne grupe za bezbednost novinara, sročio je amandmane na Krivični zakonik. Amandmanima, koji su docnije postali [Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika](#), bilo je predviđeno preciziranje i proširivanje tri postojeća dela: Prinuda (član 135 KZ), Ugrožavanje sigurnosti (138 KZ) i Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanja programa (149 KZ). Predložene izmene zakona otvorile su žustru javnu debatu. Najviše je bila kritikovana izmena člana 149 Krivičnog zakonika (Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa), koja je okarakterisana kao uvođenje „otvorenog delikta”, poput nekadašnjeg „delikta mišljenja”.² Nacrt zakona povučen je iz procedure.

Slučaj napada na Vuka Cvijića, novinara medija Radar

Vuk Cvijić, istraživački novinar medija Radar, fizički je napadnut na ulici u centru Beograda. Pesnicom, u bradu, kako je izjavio, udario ga je Milan Lađević, jedan od suvlasnika i izdavača provladinih tabloida Srpski telegraf i Republika.rs. Cvijić je rekao da Lađevića poznaje od ranije i da sa njim nije bio u ličnom sukobu.

Prolazeći pored jednog kafića, javio se bivšem kolegi sa kojim je Lađević sedeo. Cvijić Lađevića, kako je rekao, nije ni primetio. Pre udarca, nakon koga je pao, Lađević ga je, objasnio je Cvijić, vređao, a zatim mu se uneo u lice. Mogući razlog za napad Cvijić vidi u tome što je pisao tekstove o bivšem načelniku novosadske policije Slobodanu Malešiću. U tim tekstovima spomenut je i Lađević.³

Odmah nakon spornog događaja Cvijić je kontaktirao sa Veranom Matićem, članom Stalne radne grupe za bezbednost novinara. Dolazeći na mesto na kom se slučaj odigrao, Matić je i sam prijavio napad policiji.

Izražavajući solidarnost sa kolegom, na mesto događaja izašao je veći broj novinara i novinarki.

Glavni javni tužilac Višeg javnog tužilaštva u Beogradu Nenad Stefanović dao je Prvom osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu nalog za postupanje. Istražne radnje su u toku.

Lađević je negirao da je fizički napao Cvijića. Prema njegovim rečima, Cvijić ga je provocirao nakon čega su počeli da se jedan drugom unose u lice. Lađević tvrdi da fizičkog obračuna nije bilo. Na pitanje kako je Cvijić pao, Lađević je rekao da mu to nije poznato: „On se valjda onda okrenuo, da li

² [Čuvajte se mišljenja o mišljenju](#), autor Slobodan Beljanski, tekst objavljen 21.10.2021. na portalu Peščanik.

³ [Novinara Vuka Cvijića fizički napao direktor „Srpskog telegrafa“ \(VIDEO\)](#), izveštaj objavljen 29.05.2024. na portalu Insajder TV.

je pošao korak unazad, okliznuo se, sapleo, pao, ne znam ni ja šta je uradio (...) Zašto on pada i kako pada i od čega pada, to me ne zanima. Ima li bar jednu povredu, jednu modricu, jednu ogrebotinu”, izjavio je Lađević za portal Raskrikavanje.⁴

Istog dana kada se napad dogodio, redakcija portala Republika.rs. objavila je tekst „Veliki skandal: Novinar Radara napao direktora Srpskog telegrafa”.⁵ U tekstu se tvrdi da Vuk Cvijić verbalno napao Lađevića, pretio mu i inscenirao da ga je Lađević gurnuo.

Napad na Vuka Cvijića osudile su domaće i međunarodne organizacije koje se bave pitanjem zaštite slobode izražavanja. Koalicija za slobodu medija pozvala je građane da se okupe i pruže mu podršku. Protest je održan 31. maja.⁶ Teresa Ribeiro, predstavnica OEBS-a za slobodu medija, oglasila se putem svog naloga na društvenoj mreži Iks (X) [rečima](#): „Nedavni napad na novinara Vuka Cvijića u Srbiji je nedopustiv. Pridružujem se Misiji OEBS-a u Srbiji u pohvali policije i tužilaštva na njihovoj brznoj reakciji koja treba da dovede do detaljne istrage i do zadovoljenja pravde”. Napad na Vuka Cvijića zabeležen je na platformi [Saveta Evrope](#).

Slučaj Dinka Gruhonjića

Srpska napredna stranka u Novom Sadu objavila je saopštenje [„Dinka Sabahudina Gruhonjića za gradonačelnika lopovske koalicije: Splačine”](#). U saopštenju se navodi kako se okupila „koalicija za pljačkanje Novog Sada i unižavanje svega srpskog, za pravljenje pabova u crkvama i slavljenje Srba kao genocidnog naroda.” Uz više različitih uvreda i diskreditacija, Dinko Gruhonjić označen je kao Srbomrzac.

„Udružili su se svi zajedno u jednu splačinu, nalik na onu koju alkoholičar povрати posle teškog pijanstva od besomučnog mešanja različitih pića. Udružilo se kuso i repato, i kokarde i petokrake, i ustaše i partizani, i bojkotaši i oni koji bi na izbore, a samo sa jednim ciljem – da nastave pljačku Novosađana u kojoj smo ih prekinuli 2012. godine”, napisano je u saopštenju.

Nezavisno društvo novinara Vojvodine [reagovalo je](#) na te navode. Javnosti su predočili stav da istupanje Srpske napredne stranke treba tretirati kao dokaz da oni stoje iza organizovane kampanje protiv Dinka Gruhonjića. U saopštenju NDNV-a demantovani su navodi o političkom angažovanju

⁴ [Cvijić: Lađević me udario pesnicom; Lađević: Ne znam kako je pao](#), autorka Marija Vučić, tekst objavljen 29.05.2024. na portalu Raskrikavanje.

⁵ [VELIKI SKANDAL! NOVINAR RADARA NAPAO DIREKTORA SRPSKOG TELEGRAFA!](#), tekst objavljen 29.05.2024. na portalu Republika.

⁶ [Skup podrške novinaru Vuku Cvijiću u Beogradu](#), izveštaj objavljen 31.05.2024. na portalu Radija Slobodna Evropa

Dinka Gruhonjića i drugih članova NDNV-a.

Slučaj medija Indijski nezavisni medij (IN Medija)

Na zvaničnim nalozima Opštine Inđija objavljeno je saopštenje u kome se portal IN Medija optužuje za to da plasira lažne vesti, da informacije izvlači iz konteksta i da fabrikuje tabloidne naslove. Reakcija lokalne vlasti usledila je nakon što je IN Medija objavila tekst u kome se navodi da su se građani Opštine Inđija predstavnicima lokalne samouprave, putem Sistema 48 (sistem za prijavu komunalnih problema), obratili ukupno tri puta, dok se iz ostalih naseljenih mesta opštine Inđija nadležnima niko nije ni obraćao. Portal IN Medija u svom tekstu navodi izvor podataka – zvanični sajt Opštine Inđija.⁷ Nakon što je Opština Inđija objavila saopštenje, portal IN Medija reagovao je tekstem u kome je podsetio na to da je vladajuća stranka više puta koristila svoje naloge na društvenim mrežama da na njih izvrši pritisak. Kao razlog za iznošenje nesonovanih optužbi na njihov račun vide to što portal IN Medija uporno ukazuje na pogrešne odluke koje donose čelnici Opštine Inđija. Čitaoci su uputili na podatak da lokalna vlast odbija da im upućuje pozive za događaje, uključujući i sednice lokalnog parlamenta.

Važno je podsetiti da je Verica Marinčić, vlasnica i glavna urednica portala IN Medija, i lično godinama bila izložena pritiscima. U [Monitoringu medijske scene za mesec mart 2024. godine](#) detaljno je opisan događaj kada je bila izgurana iz prostorija Opštine Inđija, dok je izveštavala sa protesta koji su meštani Čortanovaca organizovali zbog ukidanja železničke stanice. Najteži oblik nasilja sa kojim se susrela, kako je rekla, bilo je vandalizovanje nadgrobnog spomenika njene majke.⁸

Slučaj medija Ozon Press

Portal Glas Zapadne Srbije (GZS), u okviru nepotpisanog članka „Ozon mediju iz Čačka uplaćeno 40.000 iz Evropskog fonda za demokratiju”, objavio je bankarsku dokumentaciju medija Ozon press. Za objavljivanje dokumenta medij Ozon press nikada nije dao saglasnost. Nije poznato na koji je način portal Glas Zapadne Srbije dobio dokument koji predstavlja poslovnu tajnu.⁹ Redakcija portala GZS prikrla je samo određene informacije – opis transakcije i IBAN korisnika, ali su u tekstu

⁷ [Lokalna SNS vlast opet napada novinare IN Medija](#), tekst objavljen 20.05.2024. na portalu IN Media

⁸ [Onda su krenuli na pokojnike](#), autor Branko Čečen, tekst objavljen 30.03.2024. na portalu Bezbedni novinari

⁹ [Prorežimski mediji objavili poverljivu bankarsku dokumentaciju Ozon pressa](#), autor Stefan Kosanović, tekst objavljen 30. 5. 2024. na portalu Raskrikavanje.

posebno izdvojeni delovi na kojima se nalaze: potpis glavnog i odgovornog urednika medija Ozon press, podatak o iznosu koji je taj medij primio i datum kada je uplata izvršena. Informer je, takođe objavio bankarsku dokumentaciju [bez prikrivanja podataka](#).

II MONITORING PROCESA USVAJANJA NOVIH ZAKONA

Početkom maja Savet Regulatornog tela za elektronske medije usvojio je 15 podzakonskih akata. Na sajtu Ministarstva objavljen je [Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi](#). O javnoj raspravi povodom usvajanja pravilnika iz nadležnosti REM-a više se može pročitati u [Monitoringu medijske scene za mesec april](#).

Predlozi koje su dostavile medijske organizacije, kao i organizacije koje u fokusu imaju ljudska prava, podsticanje razvoja demokratije i građanskog društva (o tome više u prošlomesečnom monitoring izveštaju) – nisu prihvaćeni.

U prvoj polovini maja Ministarstvo informisanja i telekomunikacija [saopštilo je](#) podatak da 42 jedinice lokalne samouprave nisu raspisale javni konkurs shodno Zakonu o javnom informisanju i medijima. U saopštenju je rečeno da određene jedinice lokalne samouprave (kao primer je naveden Beograd) – nisu imale osnova da u zakonskom roku raspišu javni konkurs zato što se nalaze u režimu privremenog finansiranja. U saopštenju je navedeno da je Ministarstvo uputilo dopise svim jedinicama lokalne samouprave (koje se nalaze u režimu redovnog finansiranja a do sada nisu raspisale javni konkurs) da konkurs bez odlaganja raspišu, i o svom postupanju ih obaveste.

III IMPLEMENTACIJA POSTOJEĆIH PROPISA

U drugoj polovini maja Ministarstvo informisanja i telekomunikacija [objavilo je](#) rešenja o formiranju komisija za konkurse raspisane u oblasti javnog informisanja. Uz rešenja objavljene su i rang liste i bodovne liste za ocenjivanje biografija kandidata prijavljenih za članove komisija. Članovi komisija imaju ulogu da razmotre i ocene prijavljene projekte i da sačine rang listu. Na osnovu rang liste članovi komisija izrađuju predlog za raspodelu sredstava, i taj predlog dostavljaju Ministru informisanja i telekomunikacija.

Независно удруženje новинара Србије (NUNS) анализирао је документацију коју је министарство објавило. Показало се да је већи број стручњака упutio биографију на више позива. NUNS је констатовао да критеријуми на основу којих је Министарство решавао питање избора чланова за комисије нису били јасни. Уочено је да се један број кандидата који су имали више бодова, нису нашли у комисијама, за разлику од других који су, иако са мање бодова, то место нашли.¹⁰ NUNS је од Министарства затражио да им одговоре којим су се принципом руководили, и на постављено питање добили су следећи одговор:

Nakon formiranja rang liste utvrđeno je da bi pojedini kandidati, ukoliko bi bili imenovani, učestvovali u radu u tri i više komisija što nije bila intencija prilikom izrade propisa. Smatrali smo da bi imenovanje istih lica u više komisija znatno uticalo na regularnost celokupnog postupka projektnog sufinansiranja i svesno se pribeglo rešenju koje je svrsishodnije u datim okolnostima. Iz navedenih razloga pristupilo se izradi rešenja o imenovanju članova komisije vodeći računa da se ista lica ne imenuju u dve konkursne komisije. Prilikom imenovanja vodilo se računa i da kandidati koji su već imenovani u neku komisiju ustupaju mesto redovnom kandidatu koji ima najveći broj bodova a nije imenovan do tada.¹¹

¹⁰ [Zbrka zbog propusta u regulativi ili „muljanje“ u vezi sa imenovanjem članova komisija na konkursima Ministarstva informisanja?](#), autorka Ivana Kragulj, tekst objavljen 31.05.2024. na portalu NUNS.

¹¹ Isto.

IV SLAPP TUŽBE USMERENE PREMA NOVINARIMA I MEDIJIMA

Krivični postupak protiv Snežane Đurić, novinarkе portala Pištaljka

Novinarka Snežana Đurić primila je privatnu krivičnu tužbu zbog izveštavanja o nepravilnostima u rukovođenju Veslačkim savezom Srbije. Tužbu je podneo Vladimir Antić, generalni sekretar Veslačkog saveza Srbije. Prema informacijama koje je objavio portal Pištaljka, Vladimir Antić, pozivajući se na to da je u okviru teksta objavljena njegova fotografija, privatnom krivičnom tužbom podnetom zbog navodnog izvršenja krivičnog dela Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka – predloženo je izricanje zatvorske kazne za novinarku u trajanju od dve godine. Portal Pištaljka pojasnio je da je fotografija preuzeta sa zvaničnog sajta Veslačkog saveza Srbije. Tužbom je traženo da novinarka bude osuđena i za krivično delo Uvreda, i plati kaznu u iznosu od 450.000 dinara. Tužilac je tražio i naknadu nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda u iznosu od 200.000 dinara.

Portal Pištaljka ukazuje na to da u tužbi nije demantovan nijedan navod iz teksta. Prvo ročište zakazano je za septembar. Novinari ovu tužbu, kao i [prethodne](#) koje je Antić podneo protiv njih, doživljavaju kao zastrašivanje i pritisak na novinare kako ne bi pisali o poslovanju sportskog udruženja koje se finansira novcem građana.¹²

Novinarska udruženja oštro su kritikovala ovakav potez generalnog sekretara Veslačkog saveza Srbije. Procenili su da tužba ima više karakteristika SLAPP-a:

Smatramo da ovakve tužbe pokazuju više karakteristika SLAPP tužbi, koje za cilj imaju zastrašivanje i vršenje pritiska na novinare, kako ne bi pisali o poslovanju sportskog udruženja koje se finansira novcem građana. Samim tim što se troši novac građana Srbije, izveštavanje na ovu temu jeste od javnog initeresa jer građani imaju pravo da znaju na koji način se taj novac troši.

¹² [Generalni sekretar Veslačkog saveza Srbije Vladimir Antić traži dve godine zatvora za novinarku Pištaljke](#), tekst objavljen 27.05.2024. na portalu Pištaljka.

Krivični i parnični postupak protiv Bojane Pavlović i Stevana Dojčinovića, novinarkе i glavnog urednika istraživačkog portala KRIK

Istraživački portal KRIK obavestio je javnost da su sudija Apelacionog suda u Beogradu Dušanka Đorđević i njen suprug, po profesiji advokat, protiv njihovih novinara podneli dve tužbe – krivičnu i parničnu. Tužbe su podnete zbog podataka objavljenih u okviru baze podataka „[Prosudi ko sudi](#)”, koju novinari KRIK-a vode od 2020. godine.

Tužbom u parničnom postupku tužioci su tražili naknadu nematerijalne štete zbog navodne povrede prava na privatnost, uklanjanje podataka i zabranu ponovnog objavljivanja istih. Krivičnom tužbom, podnetom zbog navodnog izvršenja krivičnog dela Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka, zatraženo je da novinarki i glavnom uredniku bude izrečena zatvorska kazna u trajanju od po deset meseci, kao i mera bezbednosti – zabrana vršenja novinarskog poziva u trajanju od po dve godine.

Kako je portal KRIK u tekstu naveo, u tužbi se tvrdi da novinari sudiji „crtaju metu” i pomažu kriminalcima da je pronađu. U tekstu su citirali i deo iz tužbe, i on glasi: „Okrivljeni ovakvim, po našem zakonu zabranjenim objavljivanjem podataka, pozivaju na javni linč upravo onih sudija koji se svakodnevno bore da pripadnike organizovanog kriminala sklone iz našeg društva, a ujedno i da ih označe i nacrtaju na njih i njihove porodice mete kako bi ih pripadnici organizovanog kriminala jasno i lako identifikovali i pronašli”.

KRIK je ovaj postupak ocenio kao nezabeležen pritisak na rad medija i pokušaj da se novinarima zabrani da izveštavaju o radu i integritetu sudija. Urednik portala KRIK je izjavio: „Ovo je možda i najveći pritisak na KRIK do sada, ali ove tužbe indirektno ugrožavaju i sve druge medije u Srbiji. Nas tuži visokopozicionirana sudija i tvrdi da nismo smeli ni ime da joj objavimo, dakle mi smo sada stavljeni u poziciju da na sudu branimo ne samo naš rad, već i zakonsko pravo novinara da pišu o onima koji vrše vlast”.¹³

Baza podataka „Prosudi ko sudi” [nagrađena je](#) 2021. godine globalnim novinarskim priznanjem „[Sigma](#)”. Međunarodni žiri tom je prilikom istakao da su „sudije, njihova dela i bogatstvo neke od najbolje čuvanih tajni u srpskom društvu”, kao i da je KRIK istrajnim izveštavanjem uspeo da pokaže šta se krije iza kontroverznih odluka koje su uticale na građane tokom prethodnih decenija.

Novinari portala KRIK objasnili su da se u bazi nalaze podaci iz javnih registara, kao i podaci do

¹³ Isto.

kojih se može doći podnošenjem zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Bazu su pokrenuli s ciljem da se poveća transparentnost sudstva u Srbiji. U profilima sudija (kojih za sad ima 51) nalaze se podaci o njihovoj karijeri, najvažnijim slučajevima u kojima su postupali, postupcima koji su vođeni protiv njih, kao i imovini koju poseduju. U bazi nema informacija koje bi mogle da na bilo koji način ugroze bezbednost sudija ili članova njihovih porodica.¹⁴

Redakcija portala KRIK od svog se osnivanja nalazi pod različitim vrstama pritisaka. Pored velikog broja tužbi sa karakteristikama SLAPP-a, koje su protiv njih podnete, protiv novinara KRIK-a u prorežimskim tabloidnim medijima vode se diskreditujuće kampanje. Takve kampanje vodilo je i više predstavnika vlasti. Stanovi novinara KRIK-a bili su obijeni. Jednoj od novinarki oduzeta je oprema. Postoje snažne indicije da je BIA pratila i prisluškivala glavnog i odgovornog urednika KRIK-a, i jednom tabloidu neovlašćeno dostavila informacije iz njegovog privatnog i poslovnog života. Uvrede i pretnje putem interneta prate objavljivanje gotovo svakog njihovog istraživanja o pripadnicima vlasti u Srbiji.

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu ove publikacije isključivo je odgovorna Asocijacija nezavisnih elektronskih medija i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

¹⁴ [Sudija tužila KRIK, traži zatvor za novinare i zabranu rada](#), autorka: Jelena Radivojević, tekst objavljen 30.05.2024. na portalu KRIK.